

Antoine Bodar

Nicolaikerk Utrecht (CRK-dag over het Priesterschap) 22 XI 2008

DRIEVOUDIGE TAAK VAN DE PRIESTER

Daß ein Priester gelingt, ist immer ein Wunder der Gnade.

Hans Urs von Balthasar

I

De tweede brief van Paulus aan de inwoners van Korinthe bevat de grondregel – de magna charta – van het dienstambt in het Nieuwe Testament. Zo Urs von Balthasar in zijn in 2007 gepubliceerde boek *Priesterliche Spiritualität* (cf. 91; cf. ook 62). Daar staat de grondhouding die elke priester past. De kern van hetgeen Paulus ons daar voorhoudt luidt aldus (cf. 2 Kor 2,14 – 6,10):
Wie is bekwaam voor zulk een taak? Wij verkondigen Gods Woord met zuivere bedoelingen, op gezag van God, voor het aanschijn van God, in vereniging met Christus. Heel onze bekwaamheid komt van God. Hij is het die ons bekwaam heeft gemaakt dienaars te zijn van een nieuw verbond, niet van de letter maar van de Geest. Toegerust met zulk een hoop, treden we met grote vrijmoedigheid op. De Heer nu is de Geest, en waar de Geest des Heren is, daar is de vrijheid. Daarom verliezen we nooit de moed, nu wij door Gods ontferming met deze dienst zijn belast. De openlijke verkondiging van de waarheid is onze aanbeveling bij alle mensen die ons voor het aanschijn willen beoordelen. Wij verkondigen immers niet ons zelf, maar Christus Jesus, de Heer. Maar wij dragen deze schat in aarden potten. Duidelijk blijkt dat die overgrote kracht van God komt en niet van ons. Altijd dragen wij het sterven van Jesus in ons lichaam mee; want ook het leven van Jesus moet in ons lichaam openbaar worden. Maar wij bezitten die geest van geloof waarvan de Schrift (Ps 116,10) zegt: 'Ik heb geloofd; daarom heb ik gesproken.' Al gaan wij ook ten onder naar de uitwendige mens, ons innerlijk leven vernieuwt zich van dag tot dag.
Wat wij zien gaat voorbij, hetgeen onzichtbaar is blijft eeuwig. Daarom houden we altijd goede moed. De liefde van Christus laat ons geen rust sinds wij hebben ingezien dat Eén is gestorven voor allen. Wij zijn dus gezanten van Christus. God roept u op door ons woord. In alle omstandigheden proberen wij ons te gedragen als dienaars van God door het standvastig verduren. Onze aanbeveling is: zuiverheid, inzicht, geduld, goedheid, een geest van heiligheid en ongeveinsde liefde, het woord van de waarheid, de kracht van God Zelf.

Wat wordt van ons priesters allereerst verwacht? Dat wij Gods Woord, Christus de Heer, verkondigen. En dat slechts in dienstbaarheid in Christus en Zijn Kerk. Maar wij verkondigen in vrijmoedigheid, in de vrijheid die Christus in ons bewerkstelligt. Als dienaren, niet zozeer van de letter als wel van de Geest, geven we gestalte aan de hoop die in ons leeft en verliezen daarom nooit de moed. Maar evengoed blijven wij zwak. Alle kracht, die van ons uitgaat, is niet van ons maar komt alleen van God. Daarom zijn wij ertoe bestemd Christus in standvastigheid onafgebroken na te volgen. Ons geloof alleen doet ons spreken dank zij genade en overgave aan Hem Die ons heeft geroepen. Daarom bekommeren we ons minder om de uitwendige mens dan om het innerlijke leven en beseffen we dat het uiterlijk tijdelijk is maar het innerlijk voorbij de tijd. Wat wij aanbevelen, pogen we als eersten zelf te doen.

De priester is verkondiger in zwakheid en heeft zo in enen deel aan Christus als de Leraar en de Profeet. Daarom moet de priester leven als Christus Die hij navolgt en in de liturgie gestalte geeft

als de altijd onwaardige *alter Christus*. Zoals Christus in persoon en zending louter dezelfde is, zo ook is het de roeping van de priester zijn bestaan en zijn ambt volledig te doen samenvallen. Laat hij zijn wat hij doet en leven wat hij verkondigt en zo leert. Laat hij dus zijn als Christus, de Goede Herder, Die leidt en stuurt en bemoedigt en beschermt. Laat de priester leraar en liturg en herder samen zijn. Laat de priester dus in de liturgie ook leraar en herder zijn. En laat de priester als herder en leraar zich altijd de liturgie herinneren, waaruit hij toch het meest eenvoudig leeft. Laat de priester als herder nooit vergeten ook leraar te zijn, zoals hij als leraar zonder meer ook herder blijft. Zijn drie taken – die van herder, van liturg en van leraar – zijn immers onderling wel te onderscheiden maar onderling niet te scheiden. Zijn gehele taak is slechts één enkele in drievoud. Laat hij die drievoudige taak volvoeren in echtheid en kwetsbaarheid, zonder schaamte en zonder vrees.

De priester die de wijding heeft ontvangen en het ambt aanvaard bemoedigt Ambrosius (cf. *Lectionarium 1 I/II*) zo: Zittend aan de achtersteven stuurt ge het schip van de Kerk tegen de golven in. Houd het roer van het geloof vast om niet uit de koers te raken door de zware stormen van deze wereld, maar vrees niet. De Kerk van de Heer blijft te midden van zo veel vloedgolven van de wereld onbewegelijk staan; want zij is gebouwd op de apostolische rots. Op dit onwankelbare fundament houdt zij stand tegen het aanstormend geweld van de zee. Door de golven wordt zij omspoeld, niet geschokt. In Ambrosius' bezieling beluisteren we die van Joannes Paulus II die nimmer ophield te herhalen: 'Vreest niet.'

Wat hieraan nu meteen nog toe te voegen?

Zoeken mensen niet de priester die nederig is, oprecht bidt en in verbondenheid met God leeft (cf. Hans Urs von Balthasar 91)? Deemoed leert bidden. En is de biddende priester niet nog wervender dan de handelende priester? Laat hij evengoed beide doen. Maar laat hij daarom biddend handelen maar nooit handelen zonder te bidden. 'Bidden zonder ophouden doet hij die het gebed verbindt met de verplichte werkzaamheden en omgekeerd de te verrichten handelingen verenigt met het gebed. Zo licht Origenes (cf. KKK 2745) Paulus' raad – 'bidt zonder ophouden' – toe (1 Tes 5,17)

Toen priesters door de dag heen nog in de gewoon geopende kerken verkeerden en baden bij het tabernakel, bleken zij – wachtend zich daar ophoudend – juist daarom knechten van troost en bemoediging en dus te zoeken en te vinden als mannen van God. Nu huizen priesters veelal in hun bureau waar zij vergaderen en beheren en veel moeten keuvelen.

Wij priesters moeten allereerst terugkeren naar bidden, leven met Christus, God danken en prijzen, Hem beluisteren en Hem alles voorleggen dat ons beweegt. Dat verdrijft terstond angst en heft treurigheid op. Daarenboven dit: In de leerschool van het bidden zijn wij niet meer bedroefd als wij niet krijgen wat wij van Hem vragen. 'Hij wil u meer schenken, wanneer u met volharding bij Hem blijft', zegt ons Evagrius Ponticus. En Augustinus: 'Door ons bidden wil Hij verlangen oefenen, waardoor wij kunnen ontvangen wat Hij ons wil geven.' (Cf. KKK 2737)

II

Welke zijn de drie pijlers die onze wereld dragen? De studie van Gods woord, de activiteit van de naastenliefde, de praktijk van de eredienst. De eerste pijler doet ons leraar worden, de tweede herder, de derde liturg. En welke is onze wereld dan? Dat is het leven met God die onze priesterroeping uitmaakt en wordt geschraagd door inwendig gebed – enerzijds bidden met Gods Geest van vrijheid om echt te weten wat Hij verlangt (cf. Rom 8,27 & KKK 2736), anderzijds zich verenigen met het gebed van Christus – door Hem aan ons gegund naar de mate waarin Hij ons laat deelnemen aan Zijn mysterie (cf. KKK 2718). Dat mysterie viert de Kerk in de Eucharistie, het geheim van het geloof zonder meer.

De Katechismus van de Katholieke Kerk (cf. 2711) vergelijkt het begin van het inwendige gebed met de opening van de viering van de Eucharistie, waarin de priester zijn meest eigen (dat wil

zeggen Christus' eigen) identiteit treft; want hij geeft Christus slechts stem en leent Hem zijn handen om aldus in Hem te verdwijnen.

Het begin van innerlijk bidden en de opgang naar het altaar zijn vervuld van dezelfde instelling: ons hart richten op God, ons gehele wezen verzamelen door toedoen van de Heilige Geest, ons zelf als verblijfplaats van de Heer bewonen, ons geloof opwekken en zo binnengaan in de aanwezigheid van Hem Die op ons wacht en aldus onze ware gezindheid tonen en ons hart opnieuw keren naar de Heer Die ons bemint. Zo geven we ons aan Hem over als offergave die gezuiverd en omgevormd moet worden. De Eucharistie immers is bron en hoogtepunt van heel de prediking (cf. PO 5), dus van de priester als profeet, leraar, getuige. De herderlijke liefde van de priester vloeit bovenal voort uit het Eucharistische offer dat daarom middelpunt en oorsprong vormt van het gehele priesterleven. (cf. PO 14) Daar vangt zijn herderschap aan. Geen enkele Christengemeenschap kan worden opgebouwd zonder het fundament, dat wil zeggen de viering van de Eucharistie (cf. PO 6). Daar is de priester als liturg en prediker leider van de eredienst die op grond daarvan (in dienst van de Goede Herder) in herderschap kan groeien voor degenen die hem worden toevertrouwd.

De innerlijke verbinding tussen Eucharistie en Priesterwijding is daarom allerhechtst en wordt juist in het opdragen van de Heilige Mis zichtbaar, waar de priester optreedt *in persona Christi capitis* (in de persoon van Christus als hoofd [van de Kerk]). Hij zal dus zich dus steeds meer bewust moeten worden dat de eigen Eucharistische dienst een deemoedige dienst is jegens Christus en Zijn Kerk. (Cf. Benedictus XVI Sacramentum caritatis 23)

'In persona Christi' beduidt niet louter in naam van Christus of als plaatsvervanger van Christus – zo herhaalt Joannes Paulus II in navolging van zijn voorgangers (cf. Dominicae Cenae 8; Ecclesia de Eucharistia 29): 'In de persoon' wil zeggen 'in de specifieke, sacramentele identificering met de eeuwige Hogepriester'. En Joannes Paulus voegt daaraan toe: De door de priester gevierde Eucharistie is 'een gave die op radicale wijze de volmacht van de parochie te boven gaat'. De parochie kan zich zelf dan ook geen gewijde ambtsdrager geven maar die slechts ontvangen 'door de op de apostelen teruggaande successie van de bisschoppen'; want het is de bisschop die door het sacrament van de wijding een nieuwe priester aanstelt en hem de volmacht overdraagt de Eucharistie te vieren.

Maar hebben niet alle Christenen deel aan Christus' als Priester, zoals zij ook delen in Zijn profetendom en in Zijn koningschap? De dogmatische constitutie over de Kerk bevestigt dat (cf. LG 34-36.40): Wij allen zijn geroepen in onze bekommernis om elkaar, in onze herderlijkheid jegens elkaar, Christus als de Koning en dus als de Herder te volgen en gestalte te geven. Wij allen hebben de plicht te getuigen van Christus als de Profeet en aldus te verkondigen en missioneren – in moed en fierheid. Wij allen hebben de taak Christus als enige Hogepriester (naar de brief aan de Hebreëen) te vieren in de liturgie – in ons deelnemen aan Hem als de Liturg, biddend en passend – in gemeenschap rond Christus – bescheiden en dienstbaar. Wij allen zijn zonder uitzondering geroepen tot heiligheid; want God is de Heilige en het is Zijn wil dat wij allen daarnaar streven. Gelijk is de waardigheid van alle leden van het volk Gods krachtens hun wedergeboorte in Christus, gelijk de genade van het kinschap, gelijk de roeping tot volmaaktheid. Zo leert dezelfde constitutie (cf. LG 32), die nochtans ook dit voorhoudt (cf. LG 10): Het algemene priesterschap van de gelovigen en het ambtelijke of hiërarchische priesterschap zijn uit hun aard en niet alleen naar hun rangorde van elkaar verschillend, al zijn zij volledig op elkaar aangewezen in hun onderscheiden wijze van deelnemen aan Christus' priesterschap. Maar door de gewijde macht, waarover de ambtspriester beschikt, is hij het die het Christelijke volk leraart en bestuurt en in de persoon van Christus het Eucharistische offer voltrekt en opdraagt aan God in naam van geheel het volk.

Maar hoe die gewijde macht dan op te vatten en te aanvaarden in een vergaand doorgevoerd democratisch denken van alledag waarin elk machtswoord allergie en ergernis teweeg brengt? In nemen van verantwoordelijkheid, die zich van nature paart aan uitoefening van macht, zal het bij de priester liever niet gaan om genomen macht maar om gegeven gezag. Hoe meer de priester het hem

opgelegde gezag wordt gegund, des te meer zal hij met Gods genade volledig knecht zijn. Want alle heersen is dienen.

Alle gelovigen bouwen het ene lichaam van Christus, de ene Christusgemeenschap, de ene Kerk, op – maar elk op de eigen plaats en volgens de eigen roeping (naar Paulus). De zo genoemde leken (cf. LG 31) hebben als geheel eigen opdracht het rijk van God te zoeken door juist de tijdelijke aangelegenheden te behartigen en volgens de wil van God te regelen. Levend en werkend in de wereld zijn vooral zij ertoe geroepen door hun levensgetuigenissen en derhalve van binnenuit de wereld te heiligen en daar Christus aan anderen bekend te maken.

De priester is deel van de Christusgemeenschap in het algemene priesterschap en hij staat daar tegenover in het ambtelijke priesterschap. Enerzijds neemt hij deel aan het lichaam van de Kerk, de Bruid – verbeeld in Maria, anderzijds staat hij daar tegenover in diepste afhankelijkheid van het hoofd van de Kerk, de Bruidegom – Christus.

Gisbert Greshake in zijn in 1982 uitgegeven boek *Priester Sein* (cf. Nederlandse vertaling 1983: 61ff) legt het priesterambt zo uit: De priester vertegenwoordigt Christus krachtens het ambt dat hem door de wijding is opgelegd. In de Kerk verbindt de Heer Zijn heilsopdracht niet aan het subjectieve kunnen van bepaalde personen, maar aan *institutionele*, boven-individuele grootheid die precies daardoor wijst naar de diepste grond van het ambt: Christus. De dienaar is als medewerker ambtelijk teken van hetgeen de Heer Zelf doet. Juist het ambtelijke in de Kerk is sacrament van Christus.

Priesters zijn leiders van het volk van God (cf. PO 6). Zij zijn bedienaren van de sacramenten, in het bijzonder van de Eucharistie (cf. PO 5). Het behoort tot hun voornaamste plichten allen het Evangelie van God te verkondigen; de uitnemende vorm van de prediking is de homilie in de liturgie (cf. CIC canon 762, 767). Zij zijn bedienaren van het goddelijke Woord (cf. PO 4): Het volk van God wordt om te beginnen bijeengebracht door het woord van de levende God. Dat wordt dus allereerst uit de mond van de priester verwacht. Door de heilsboodschap immers wordt in het hart van ongelovigen het geloof gewekt en in het hart van gelovigen gevoed.

Laat dit zo zijn. Niettemin kan in weerwil van hetgeen omtrent de priester als verkondiger hier wordt benadrukt, gewezen worden op de liturgie – met name de Eucharistie – waar niet in verstandelijk begrijpen maar in gegrepen worden door het geloofsmysterie, ‘een geheim dat ons denken te boven gaat en slechts met geloof kan worden gevat’ (Joannes Paulus II *Ecclesia de Eucharistia* 15).

Wij leven in het tijdperk van kijken en gevoelen en zo beleven – of dat nu gepast is of niet. Daarom: Laat de priester de Heilige Mis opdragen in van zich afziende liefde naar Christus, de Liefde Zelf en niet minder in afziende liefde jegens al zijn naasten. En laat hij in zijn verdwijning in de heilige liturgie het Woord van God verkondigen – in vertrouwen erop dat eens hetgeen hij door Gods genade mag zaaien zal ontkiemen in geloof dat – naar Paulus – uit het gehoor blijft. Want – om nog eens Ambrosius aan het woord te laten (cf. *Lectionarium* 1 I/II) – wie veel leest en begrijpt, wordt zelf vol. Wie vol is geworden, kan anderen besproeien.. Laat uw betoog zuiver en helder voortstromen, dan zal hetgeen ge zegt over de Christelijke levenswijze aangenaam klinken in de oren van uw toehoorders en hun oren strelen door de gratie van uw woorden. Uw betoog moet licht uitstralen en geen verklaring van anderen behoeven maar zich met eigen wapens kunnen verdedigen. Geen enkel woord van u mag overbodig zijn en zonder zin.

III

Tot de dienst van Christus als Leraar en Priester en Koning is de ambtelijke priester krachtens de wijding geroepen (cf. PO 1).

Als bedienaar van het Woord is hij *verkondiger* en getuigt hij van Christus de Leraar. Als gevolg daarvan deelt hij in Christus’ profetendom en is als zodanig missionaris.

Als bedienaar van de Sacramenten – in het bijzonder de Eucharistie – is hij *liturg*. Hij geeft zijn handen en zijn stem aan Christus de Priester opdat het volk Gods in *communio* wordt geheiligd. Als bedienaar van de Liefde volgt hij Christus als de Koning of de Herder om Christus' kudde te leiden in helderheid en zachtmoedigheid. Op die wijze is hij *bestuurder*.

De priester is allereerst geroepen tot trouw aan Christus en Zijn Kerk. Hij is representant van Zijn Kerk enerzijds maar treedt anderzijds in plaats van Christus tegenover de Christusgemeenschap. Zoals Christus de Kerk bemint zoals de bruidegom zijn bruid, zo ook poogt de priester Christus als de Bruidegom gestalte te geven tegenover Zijn Bruid, de Kerk.

Laat de priester beleven wat hij leert en doen wat hij verkondigt. Moge zijn leven volledig samenvallen met zijn ambt. Laat hij eigen zwakheid beseffen in vertrouwen dat Gods sterkte hem zal vullen. Laat hij dienen zoals Christus heeft gediend.

De drie taken van de priester – liturg, leraar, herder – zijn wel te onderscheiden maar niet te scheiden.

Elke liturg verkondigt en weet zich herder. Elke leraar is meteen herder en verkondigt in de liturgie en is daarmee liturg. Elke herder bekommert zich om de enkeling en de gemeenschap, viert samen rond Christus geschaard liturgie en bemoedigt eenieder in de verkondiging.

De priester is mensenvisser. Hij vist mensen binnen in het net van de Kerk waarvan Christus het Hoofd is en wij het Lichaam. In nederigheid geeft hij gestalte aan Christus als liturg, als leraar, als herder door te vieren, te leren en te dienen.